

YTTRANDE OSBY KOMMUN

2021-05-28

Dnr

U2021/01369

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Betänkandet SOU2021:11 Bättre möjlighet för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning

(dnr U2021/01369)

Sammanfattning av huvudmannens kommentarer

Osby kommun som huvudman genom Barn- och utbildningsnämnden ställer sig positiva till en nationell numerär lägstnivå för de olika professionerna inom elevhälsan. En obligatorisk redovisning efterfrågas där huvudmännen presenterar tillgång till elevhälsans professioner samt förtydligad reglering av uppdrag och en acceptabel lägstnivå. Dock ställer vi oss frågande till att antal elever per skolsköterska inte är lägre. Vi anser att tillgång till specialpedagogisk kompetens också bör regleras numerärt. Samma krav om numerär lägstnivå på tillgång till elevhälsa ska ställas på fristående verksamheter.

Huvudmannen efterfrågar förslag från utredaren gällande åtgärder för elever med NPF och andra funktionsnedsättningar. Kunskapskraven för betyg E bör sänkas så att fler elever har möjlighet att uppnå godkända betyg.

Någon form av kontrollinstans skulle behövas för att säkerställa att kartläggningar och bedömningsstöd genomförs och att det finns behörig personal som fångar upp eleverna där stödbehov identifierats. I styrdokument som rör rätten till utbildning behöver det förtydligas att elever i behov av särskilt stöd ska få undervisning av legitimerad pedagogisk personal. Det måste bli tydligt för huvudmän att det inte är en tillräcklig pedagogisk insats att stå för planeringen av lektioner. Genomförandet måste också ske av legitimerad pedagogisk personal.

Det föreslås att SPSM har en uppsökande verksamhet kring tillgängliga lärmiljöer.

Huvudmannen önskar riktlinjer gällande elevhälsomötenas frekvens och struktur. Huvudmannen önskar även myndigheternas gemensamma allmänna råd kring hälsofrämjande och förebyggande arbete. Huvudmannen tycker att myndigheten för delaktighet ska få ett förtydligat uppdrag gentemot utbildningsväsendet.

Huvudmannen ställer sig bakom utredarens förslag om krav på specialpedagog eller speciallärare inom elevhälsa, med tillägget att examenskrav för speciallärare och

specialpedagoger bör vara ett långsiktigt mål. Huvudmannen känner sig frågande till att det i nuläget inte finns ett examens/ legitimationskrav för de som arbetar som speciallärare och specialpedagoger. Huvudmannen ställer sig positiv till om legitimationskravet kan kombineras med en tidsfrist.

Huvudmännen behöver stöd kring alternativa sätt att arbeta med extraordinära insatser, så att arbetet för inkluderande lärmiljöer främjas istället för att motverkas.

Utöver nationella skolutvecklingsprogram som riktas till rektorer och skolhuvudmän bör **rektorsprogrammet** innefatta obligatoriska delar till stöd för ledning av en hälsofrämjande skolutveckling. Det bör säkerställas att kunskap kring hälso- och sjukvårdslagstiftningen om styrning och ledning av Elevhälsans medicinska insatser berörs i utbildningen. SPSM har riktade utbildningar för elevhälsoteam (Att höja skolans elevhälsokompetens) och huvudmännen behöver stöd (både genom material och ekonomiska resurser) i att genomföra något motsvarande på varje skola.

Ett stöd för skolans utredning om särskilt stöd behövs. Det är också viktigt att förtydliga att samarbete bör ske mellan elevhälsa och hälso- och sjukvården och socialtjänsten. För elever med flerfunktionsnedsättning är det extra viktigt att flera professioner samverkar, även utanför elevhälsan, t ex med regionens barn-och ungdomshabilitering.

Huvudmannen anser att man bör använda skriftliga omdömen som resultatmått för grundsärskolan. I nuvarande obligatoriska bedömningsstöd bör finnas en hänvisning till eller förtydligande av, hur resultaten kan användas som underlag för att hitta undervisningsaktiviteter på rätt nivå från materialen Gilla Läsa Skriva/Matematiken. Det kan dokumenteras i elevens individuella utvecklingsplan. Det saknas verktyg eller stöd för processen kring att bedöma när en elev ska växla från att läsa ämnen till ämnesområden eller tvärtom. När det gäller verktyg för bedömning kan bedömningsmatriser med konkreta exempel för grundsärskola vara till stöd. Som stöd för att bedöma olika elevers förutsättningar inom ämnesområden skulle elevens funktioner kunna beskrivas med hjälp av ICF- internationell klassifikation av funktionstillstånd.

Kommunikation mellan myndigheter och leverantörer av digitala plattformar behöver utvecklas så att leverantörer får mer kunskap om alla skolformer och anpassar sina produkter.

Enhetlig utbildning och likvärdiga krav hos alla huvudmän på utbildningsbakgrund för att anställas som elevassistent, bör eftersträvas. Behoven av kompetensutveckling för elevassistenter som beskrivs i utredningen, är så pass omfattande att de bör ingå i en yrkesutbildning för att kunna arbeta som elevassistent inom skolan.

Samtliga avsnitt om förändringar kring benämningar kring sarskolan ställer sig huvudmannen positiv till.

Huvudmannen tycker att vårdnadshavare ska ha möjlighet att överklaga beslut om att inte flytta elev till högre årskurs. Huvudmannen stödjer utredarens åsikt av att det inte finns något behov av reglering av könsuppdelad undervisning.

Huvudmannen för Osby kommun har inget att tillägga i övriga delar av utredningen.

Kap 1 Författningsförslag

1.8 Förslag till förordning (xxxx:xx) om lägstnivå för tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator i elevhälsan.

Hänvisning till svar under kapitel 7

Kap 3 kunskapsresultaten och elever som har större risk att inte nå kunskapskraven

3.2.2 Psykisk ohälsa bland barn och unga

Vi ställer oss positiva till förslaget om lägstnivå för tillgång till bland annat psykolog och kurator i elevhälsan. FN:s kommitté för barns rättigheter (barnrättskommittén) har uttryckt en oro över att elevhälsan inte har tillräckligt med resurser för att ta hand om det höga antalet unga med psykisk ohälsa och psykosociala problem i tid och på ett lämpligt sätt. De menar att många unga behöver vänta länge innan de får insatser av skolpsykologer och ta del av det psykosociala stödsystemet.

3.2.4 Elever med funktionsnedsättning

Med anledning av de resultat som utredaren skriver om, när det gäller elever med NPF och andra funktionsnedsättningar, borde det komma förslag från utredaren gällande åtgärder som kan förbättra den elevgruppens skolsituation.

3.2.6 Kunskapskraven och betygssystemets utprovning

Kunskapskraven för betyg E bör sänkas så att fler elever har möjlighet att uppnå godkända betyg.

Kap 4 Kartläggning av skolans stödarbete

4.3.2 Upptäckt och utredning av stödbehov

Någon kontrollinstans skulle behövas för att se till att kartläggningar och bedömningsstöd genomförs och att det finns legitimerad pedagogisk personal som fångar upp eleverna där stödbehov identifierats.

Enligt Skolinspektionen finns det stora brister i skolans arbete med extra anpassningar och särskilt stöd. De beskriver vikten av att stödbehov upptäcks och att stöd sätts in tidigt för att eleverna ska slippa att misslyckas och hänvisar bland annat till Läsa-skriva-räkna-garantin.

4.3.3 Användning och effekter av olika former av särskilt stöd

I styrdokument som rör rätten till utbildning behöver det förtydligas att elever i behov av särskilt stöd ska få undervisning av legitimerad pedagogisk personal. I utredningens förslag om stöd för utredning om elevens behov av särskilt stöd bör det ingå att fastställa vilka behov av särskilt stöd som ska tillgodoses av vilka personalkategorier. Elevassistent kan komma ifråga vid behov som rör områden utanför själva undervisningen, som t ex social lotsning under raster, omvårdnadsbehov, osv. Huvudmän är i behov av tydlig riktning i detta för att säkerställa att elever i behov av särskilt stöd får den utbildning de har rätt till. I en ny studie av bl a Lotta Holme, Linköpings universitet, menar hon att elevassistenter kan göra stor skillnad för de elever som behöver extra mycket stöd i skolan och ge arbetsro, men de kan även ha negativ effekt på lärandet. Henrik Lindqvist, studiens huvudforskare, säger:

- *Det som brister är kunskapen om ämnet och förmågan att omformulera det som ska ske på en lektion. Läraren kanske ger en instruktion och sedan lyckas inte alltid elevassistenten så väl med att ta det vidare till eleven.*

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/studie-elevassistenter-kan-forsamra-undervisningen>

Det måste bli tydligt för huvudmän att det inte är en tillräcklig pedagogisk insats att stå för planeringen av lektioner, utan genomförandet måste också ske av en legitimerad pedagogisk personal. Att reglera detta skulle också innebära en markering av värdegrunden för hur skolan ser på elevgruppen. Enhetlig utbildning och likvärdiga krav i alla kommuner på utbildningsbakgrund för att anställas som elevassistent bör eftersträvas.

4.4.1 Huvudmannens styrning av stödarbetet

SPSM är specialiserade när det gäller tillgängliga lärmiljöer och huvudmannen kan behöva deras stöd i att skapa möjligheter för att systematiskt skapa förutsättningar för sådana miljöer. Det föreslås att SPSM har en uppsökande verksamhet med det syftet.

Kap 5 Kartläggning av elevhälsans arbete och förutsättningar

När elevhälsan organiseras både lokalt och centralt, som i Osby kommun, finns behov av att tydliggöra roller och arbetsfördelning genom en elevhälsoplan. Vi skulle önska att det fanns riktlinjer gällande elevhälsomötenas frekvens och struktur.

I en inventering av tillgången till lokal elevhälsa i kommunen framkom det att skolläkare och psykolog köps in per timme eller per utredning för att leva upp till kravet om tillgänglighet. Konsekvensen blir, så som utredningen beskriver, att de professionerna inte bidrar till det förebyggande eller hälsofrämjande arbetet på grupp- eller organisationsnivå.

I inventering framkom det också att i alla grundskolor i Osby kommun deltar rektor, skolsköterska, kurator, specialpedagog/ speciallärare i den lokala elevhälsan. Logoped kan bjudas in vid behov. Elevhälsoteamen träffas i regel 1 ggr/vecka men på vissa skolor tar de upp de olika stadierna med ett par veckors mellanrum. På två av skolorna arbetar man med kontinuerliga elevhälsomöte där klasslärare och annan berörd personal bjuds in.

Ärendeprocessen skiljer sig väldigt mycket åt mellan de olika skolorna. De flesta skolorna arbetar utifrån enskilda elevärenden. Endast två av skolorna berättar om sitt förebyggande och hälsofrämjande elevhälsoarbete, vilket är ett utvecklingsområde.

5.2.5 sammanfattning av elevhälsans utmaningar

Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet bör förtydligas, lyftas fram och prioriteras. Vi önskar allmänna råd kring hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Utdrag från utredningen: "Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet är ännu i skymundan på många skolor, vilket dock inte tycks bero på brist på förståelse för dess betydelse bland skolans personal. Tvärtom har flera undersökningar visat att detta tankesätt ofta är uppskattat både bland de som ingår i elevhälsan och bland övrig skolpersonal. Åtgärdande insatser framstår dock som mer akuta och prioriteras ofta."

Kap 6 Analys och förslag för ett förstärkt stöd- och elevhälsoarbete

6.1.7. Resursfördelning och andra incitament styr bort från att utveckla inkluderande lärmiljöer

I texten om resursfördelning och andra incitament som styr bort från att utveckla inkluderande lärmiljöer saknas exempel kring Skollagens skrivningar om tilläggsbelopp för extraordinära behov/insatser. Också den resursfördelningen skapar ett fokus kring enskilda

elevs behov som styr bort från att utveckla inkluderande lärmiljöer. Huvudmännen behöver stöd kring alternativa sätt att arbeta med extraordinärt stöd.

6.3.4 Ansvarsfördelningen mellan myndigheterna

I uppräknningen av olika myndigheter som är involverade inom elevhälsoområdet, som beskrivs ha en otydlig ansvarsfördelning, ingår även Myndigheten för delaktighet. Vi tycker att myndigheten för delaktighet ska få ett förtydligt uppdrag gentemot utbildningsväsendet.

6.4.1 Krav på specialpedagog eller speciallärare inom elevhälsan

Vi ställer oss bakom utredarens förslag, med tillägget att examenskrav bör vara ett långsiktigt mål. Det finns stora rekryteringsproblem även kring andra obligatoriska yrken inom elevhälsa, som t ex psykolog, men där görs inte motsvarande avkall på legitimation/examen.

Vi känner oss frågande till att det i nuläget inte finns ett examenskrav/ legitimationskrav för de som arbetar som speciallärare och specialpedagoger. Vi ställer oss positiva till om kravet kan kombineras med en tidsfrist. Exemplet med tidsfrist med grund- och gymnasiesärskolan är inte helt jämförbart eftersom speciallärarutbildningen med inriktning utvecklingsstörning inte har funnits lika länge som specialpedagogutbildning och andra inriktningar för speciallärare.

6.5.2. Bättre stöd för förebyggande och hälsofrämjande arbete

Utöver nationella skolutvecklingsprogram som riktas till rektorer och skolhuvudmän bör **rektorsprogrammet** innefatta obligatoriska delar till stöd för ledning av en hälsofrämjande skolutveckling. Rektorsprogrammet bör även säkerställa att kunskap kring hälso- och sjukvårdslagstiftningen om styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser berörs i utbildningen.

SPSM har riktade utbildningar för elevhälsoteam (Att höja skolans elevhälsokompetens) och huvudmännen behöver stöd (både genom material och ekonomiska resurser) i att genomföra något motsvarande regelbundet på varje skola; Elevhälsolyftet?

6.6.2. Stöd för utredning om särskilt stöd

Ett stöd för utredning kring särskilt stöd behövs. Många pedagoger efterfrågar och behöver stöd om var gränsdragningen mellan extra anpassningar och särskilt stöd går. Pedagoger efterlyser en mall med stödfrågor. Utformningen av Skolverkets nuvarande blankett skapar stora tolkningsutrymmen. Det behövs fler underrubriker under punkten "kartläggning". Vid frågan om tidigare utredningar behövs ett förtydligande om att det är pedagogiska utredningar som avses. Blankett som tillhandahålls genom Skolverket behöver förbättras i teknisk kvalitet, så att den fungerar likadant som ett ordbehandlingsprogram. I nuläget går det inte att kopiera eller klippa ut stycken, för att klistra in. Det skulle underlätta huvudmännens administration om blanketten från Skolverket innehöll någon icke skrivskyddad ruta, där varje huvudman kan inflika sin logotyp.

Vid utformning av stödmaterial behöver pedagoger fortbildning från Skolverket eller SPSM. Utifrån Skolinspektionens krav på vad utredningar om elevs behov av särskilt stöd bör innehålla, ser vi att det finns ett kontinuerligt fortbildningsbehov hos utredande pedagoger.

Det finns behov av att specialpedagog, speciallärare och övriga lärare har kännedom om detta och bör därför ingå i grundutbildningen.

I utredningens förslag om stöd för utredning om elevs behov av särskilt stöd bör ingå att fastställa vilka behov av särskilt stöd som ska tillgodoses av vilka personalkategorier.

Kap 7 Tillgång till elevhälsan

En obligatorisk redovisning efterfrågas där huvudmännen presenterar tillgång till elevhälsans professioner och förtydligad reglering av uppdrag och acceptabel lägsta nivå.

7.1.4 Andra yrkesgrupper än i lagstadgade som ofta ingår i elevhälsan

I Osby kommun, förutom lagstadgade professioner i elevhälsa, finns tillgång till logoped och studie- och yrkesvägledare. Erfarenheten av logopedprofessionen är att kompetensen väl kompletterar elevhälsans professioner på ett sätt som gynnar barns och elevers utveckling.

7.1.5 Betydelsen av organisation, arbetssätt och digitalisering för tillgången till elevhälsan

Osby kommun är positiva till digitala hjälpmedel. Det används även i det egna arbetssättet och som stöttning för elever, samt som undervisningsmetod nu under Corona pandemin.

7.7.2 En förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag

*I utredningens förslag om förtydligande av elevhälsans uppdrag med bestämmelser om att arbetet ska bedrivas på individ-grupp- och organisationsnivå, skulle en skrivning om att detta gäller **samtliga** professioner inom lagstadgad elevhälsa, gynna det hälsofrämjande arbetet.*

Elevhälsan ska bidra till skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan även samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Viktigt att förtydliga samarbetet mellan elevhälsa och hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

7.7.3 En numerär reglering av en acceptabel lägstanivå för tillgång till elevhälsan

Vi anser att tillgång till specialpedagogisk kompetens ska regleras numerärt. På s. 466 anges i utredningen att motivering saknas för den skillnad som idag finns mellan kompetenserna i regleringen av tillgång till elevhälsan. Det bör gälla även den numerära tillgången.

Vi ställer oss frågande till varför antal elever per skolsköterska inte är lägre då deras profession systematiskt träffar alla elever utifrån basprogram. Skolsköterska har även en viktig funktion att motverka psykisk ohälsa, som ökar bland barn och unga.

Samma krav om numerär lägstanivå på tillgång till elevhälsa ska ställas på fristående verksamheter.

Kap 8 Bedöma och stödja kunskapsutvecklingen i grund- och särskola

8.2.1 Kunskapskrav och nationella resultatmått

Det finns ett värde i att eftersträva likvärdighet på nationell nivå, genom resultatmått. Det behöver också tas hänsyn till att målgruppen är elever med intellektuella begränsningar. De nationella resultatmått för skolformen behöver t ex stämma överens med att betyg F ej ges i grundsärskola. Därav stämmer det bättre att genomgående använda sig av bedömning för lärande i särskolan och att fokus ligger på utveckling. Bedömning för lärande är också inriktningen i Skolverkets stödmaterial för bedömning i t ex Träningsskolan.

Använd skriftliga omdömen som resultatmått för grundsärskolan.

8.2.2. Nationella bedömningsstöd

Materialen Gilla Läsa skriva årskurs 1 - 6 och Gilla matematik årskurs 1 – 6 är utformat utan årskursgränser, men med en progression i bedömningarna. Detta möter upp heterogeniteten i grundsärskolans målgrupp på ett lämpligt sätt. Det gynnar gruppen om material som bedömer utifrån utveckling och inte ålder blir obligatoriska. Bedömningsstödet i läs-och

skrivutveckling är obligatoriskt för åk 1 i grundsärskolan, men i grundsärskolan finns inget kunskapskrav för godtagbara kunskaper i läsförståelse för åk 1. Det obligatoriska bedömningsstödet i läs-och skrivutveckling kunde därför istället göras i åk 3, alternativt ersättas av Gilla Läsa Skriva.

I nuvarande obligatoriska bedömningsstöd bör det finnas en hänvisning till eller förtydligande av hur resultaten kan användas som underlag för att hitta undervisningsaktiviteter på rätt nivå från materialen Gilla Läsa Skriva/Matematiken. Det kan dokumenteras i elevens individuella utvecklingsplan.

8.2.3 Rapporter från myndigheter angående bedömning i grundsärskolan

Det har kommit signaler från personal i grundsärskolan i Osby kommun att det saknas verktyg eller stöd för processen kring att bedöma när en elev ska växla från att läsa ämnen till ämnesområden eller tvärtom.

Personal inom sarskola i Osby kommun menar att nuvarande lärplattform inte ger likvärdigt stöd för dokumentation av bedömning, organisering av grundsärskolans elevgrupper osv. jämfört med grundskolans. Kommunikation mellan myndigheter och leverantörer av digitala plattformar behöver utvecklas så att leverantörer får mer kunskap om alla skolformer och anpassar sina produkter.

8.4.2 Elevassistenter – yrkesroll och utbildningsinsatser

En samlad definition av vad begreppet elevassistent innebär underlättar för skolverksamheterna. Är det rätt begrepp för rollen? Enhetlig utbildning och likvärdiga krav hos alla huvudmän på utbildningsbakgrund för elevassistenter bör eftersträvas.

8.4.3 Behov av kompetensutveckling i grund- och gymnasiesärskolan

Behoven av kompetensutveckling för elevassistenter som beskrivs, är så omfattande att de snarare bör vara innehåll i en yrkesutbildning för att bli elevassistent inom de olika skolformerna.

8.5.3 Översyn av de obligatoriska bedömningsstöden i åk 1

Osby kommun delar utredarens uppfattning. Det som står på s. 645-646 överensstämmer med huvudmannens argument under punkt 8.2.2.

8.6.1 Andra verktyg för bedömning i ämnen och ämnesområden

När det gäller verktyg för bedömning kan bedömningsmatriser med konkreta exempel för grundsärskola vara till stöd. Det bedömningsmaterial som utarbetats av Isaberg förlag har ett sådant innehåll, både för ämnesområden och ämnen.

Enligt utredaren finns särskilt stora behov att hitta stöd inom ämnesområden. För stöd att bedöma olika elevers förutsättningar skulle elevens funktioner kunna beskrivas med hjälp av ICF- internationell klassifikation av funktionstillstånd. Med en sådan klassificering som grund, bör det vara lättare att planera för en rimlig förväntan av utveckling, med avstämningspunkter, fram till åk. 9.

Som avslutning på s. 651 understryker utredaren behovet av stöd och verktyg för lärare som undervisar elever med flerfunktionsnedsättning på tidig utvecklingsnivå. För dessa elever är det extra viktigt att flera professioner samverkar, även utanför elevhälsan, t ex med regionens barn-och ungdomshabilitering. Att gemensamt sätta upp målsättningar för elevens progression skapar bättre förutsättningar att nå framgång.

8.6.5 Kompetensutveckling för elevassistenter

Utredningens förslag är bra, men inte tillräckliga. Behoven av kompetensutveckling för elevassistenter som beskrivs är så omfattande att de snarare bör vara innehåll i en yrkesutbildning för att bli elevassistent inom alla skolformer.

Kap 9 Flexibilitet och nya benämningar i grund- och gymnasiesärskolan

9.1.5 Lärares och rektorers syn på timplanerna i grundsärskolan

När timplaneförändringar för grundsärskolan genomförts, tyder skillnaderna i syn på timplanen att rektorer fortsatt kommer behöva stöd kring att organisera undervisningen utifrån timplanerna.

9.6

Osby kommun ställer sig positiva till samtliga avsnitt om förändringar kring benämningar.

Kap 10 Överklagandemöjlighet vid beslut om inte flytta en elev till högre årskurs

Vi tycker att vårdnadshavare ska ha möjlighet att överklaga.

Kap 11 Könsuppdelad undervisning och utbildning

Vi stödjer utredarens åsikt av att det inte finns något behov av reglering.

Huvudmannen för Osby kommun
genom

Eva Andersson
Förvaltningschef
Barn- och utbildningsförvaltningen